

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

**Motivace při volbě zájmových kroužků zaměřených na aktivní zájem o ochranu
přírody a krajiny u dětí staršího školního věku**

bakalářská práce

Autor: Anežka Freislebenová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci
v etopedických zařízeních
Vedoucí práce: Mgr. Alena Knotková
Oponent práce: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Anežka Freislebenová

Studium: P18K0276

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: **Motivace při volbě zájmových kroužků zaměřených na aktivní zájem o ochranu přírody a krajiny u dětí staršího školního věku**

Název bakalářské práce AJ: Motivation in choosing extracurricular activities circles focused on active interest in conservation of nature and landscapes amongst children of older school age

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se věnuje motivaci při volbě zájmových kroužků zaměřených na aktivní zájem o ochranu přírody a krajiny u dětí staršího školního věku. Teoretická část je vypracována s oporou o odbornou literaturu a vymezuje pojmy motivace, motivační činitelé, zájmové kroužky a období staršího školního věku z pohledu biologického, psychologického, sociálního a emočního vývoje. Pozornost je věnována i možnostem zájmových aktivit zaměřených na aktivní ochranu přírody a krajiny. V empirické části jsou zpracovány výsledky kvalitativního výzkumu provedeného prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru. Cílem šetření je analyzovat motivační činitele při volbě zájmových kroužků zaměřených na aktivní zájem o ochranu přírody a krajiny u dětí staršího školního věku.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: UK v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-471-6.

NAKONEČNÝ, M., *Motivace lidského chování*. 2004. Vydání 1., 1997, dotisk 2004, Praha: Academia, ISBN 80-200-0592-7.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Alena Knotková

Oponent: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 13.1.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce Mgr. Aleny Knotkové samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Jaroměři dne _____

Anotace

Bakalářská práce se věnuje motivaci při volbě zájmových kroužků zaměřených na aktivní zájem o ochranu přírody a krajiny u dětí staršího školního věku. Teoretická část je vypracována s oporou o odbornou literaturu a vymezuje pojmy motivace, motivační činitelé, zájmové kroužky a období staršího školního věku z pohledu biologického, psychologického, sociálního a emočního vývoje. Pozornost je věnována i možnostem zájmových aktivit zaměřených na aktivní ochranu přírody a krajiny. V empirické části jsou zpracovány výsledky kvalitativního výzkumu provedeného prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru. Cílem šetření je analyzovat motivační činitele při volbě zájmových kroužků zaměřených na aktivní zájem o ochranu přírody a krajiny u dětí staršího školního věku.

Klíčová slova: motivace, starší školní věk, volný čas, zájmová činnost

Abstract

The Bachelor thesis is devoted to motivation for choosing extracurricular activities focused on active interest in nature and landscape protection amongst children of older school age. The theoretical section, based on specialized literature, defines the concepts of motivation, motivational factors, extracurricular activities and older school age period from the perspective of biological, psychological, social and emotional development. Attention is also given to the possibilities of extracurricular activities focused on active protection of nature and landscape. In the practical part of the thesis, the results of qualitative research, conducted through a semi-structured interview, are processed. The survey aims to analyse motivational factors in choosing extracurricular activities focused on active interest in protection of nature and landscapes amongst children of older school age.

Keywords: motivation, older school age, leisure, interests

PODĚKOVÁNÍ

Na úvod bych ráda poděkovala Mgr. Aleně Knotkové za cenné rady a vstřícné vedení práce.

Dále za velkou podporu a pomoc patří díky mé dlouholeté kamarádce Veronice a v neposlední řadě děkuji i své sestře Anně za gramatickou korekturu, a především za nekončící trpělivost.

OBSAH

ÚVOD	8
1 Motivace jako faktor při volbě zájmových činností	10
1.1 Motivace pozitivní	11
1.2 Motivace v zájmových kroužcích	12
2 Starší školní věk – období velkých změn	14
2.1 Tělesné změny	15
2.2 Psychické změny	15
2.3 Sociální změny	16
2.4 Vrstevnické skupiny	17
3 Volný čas, pedagogika volného času	19
3.1 Pedagogika volného času, výchova mimo vyučování	20
3.2 Pedagogika formou zážitků	21
4 Zájmová činnost a enviromentální výchova v organizacích	23
4.1 Enviromentální výchova	24
4.2 Nestátní neziskové organizace (NNO)	24
4.3 Enviromentální výchova v oddílech	25
5 Výzkumné šetření	27
5.1 Příprava na výzkum	27
5.2 Metodologický rámec	29
5.3 Metoda sběru dat	31
5.4 Kontrola kvality výzkumu	31
6 Analýza a interpretace dat	32
7 Výsledky	38
ZÁVĚR	40
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	41
PŘÍLOHA	45

ÚVOD

Toto téma jsem pro svou práci zvolila z toho důvodu, že jsem sama jako dítě navštěvovala podobný kroužek. Vyvrcholením činnosti byl každoroční letní tábor, nicméně během roku probíhaly pravidelné schůzky, na kterých jsme se dovídali zajímavosti o našem okolí. Několikrát jsme se se spřátelenými oddíly ve městě scházeli na různých akcích, připojili jsme se například k vysazování stromů ve městě, také jsme se zúčastnili přehlídky zájmových organizací pro veřejnost, či dokonce celostátní soutěže zaměřené na přírodovědné znalosti.

Mnou navštěvovaný oddíl spadá pod celostátní organizaci podobně zaměřených skupin a je dodnes velmi aktivní. Během let jsem se od něho vzdálila, ale dotýkal se mě neustále. Postupem času mě to však k němu začalo táhnout znovu, a tak jsem se z pozice dětského účastníka dostala do pozice příležitostné vedoucí společně s lidmi, kteří navštěvovali oddíl ve stejné době jako já. V několika uplynulých letech jsem se podílela na přípravě letního tábora.

Vzhledem k tomu, že už druhým rokem pracuji jako asistentka pedagoga na druhém stupni a jsem také vychovatelka školního klubu, setkávám se i v práci především s dětmi staršího školního věku a s jejich zájmy. Přijde mi, že se za posledních pár let volnočasové aktivity u dětí přesunuly z venkovního prostředí spíše za monitory a obrazovky. Na druhou stranu se i výrazně zvýšila nabídka nejrůznějších atraktivních aktivit, mezi kterými je často i těžké si vybrat. Vystala mi v hlavě otázka, co dnešní děti, které vyrůstají v počítačovém světě, vedlo k tomu, že navštěvují kroužek věnující se přírodě?

Téma mé bakalářské práce tedy bylo jasné. Svou práci jsem si chtěla alespoň trochu odpovědět na otázku, co vede v dnešní době plné počítačů, konzolí a internetu k volbě zájmového kroužku zabývajícího se přírodou a okolím kolem nás. Kroužkem, ve kterém se děti vlastně straní většinou techniky v běžném životě a zjišťují, že to jde i bez ní.

Hlavním cílem této práce je tedy zjistit motivaci při volbě zájmových kroužků zaměřených na aktivní zájem a ochranu přírody a krajiny u dětí staršího školního věku. Jako vhodný způsob dosažení stanoveného cíle bylo zvoleno provedení kvalitativního rozhovoru s dětmi z oddílů, jejichž činnost se zaměřuje na aktivní zájem a ochranu přírody. V souvislosti se současnou situací byly do rozhovorů přidány otázky související

s činností oddílu během pandemie, především zaměřené na aktivitu dětí v rámci online činnosti.

Práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část je zaměřena na vymezení pojmů spojených se studovanou problematikou. Především tedy motivace, zájmové činnosti, staršího školního věku a volného času. Praktická část práce je zpracována formou kvalitativního výzkumu. Jeho respondenty byli členové (dětí staršího školního věku) nejmenovaného zájmového kroužku, jehož činnost je zaměřená právě na aktivity spojené s přírodou. Rozhovory byly uskutečněny s písemným souhlasem rodičů dětí a byly zcela anonymní. Přepis jednoho z rozhovorů je uveden jako příloha práce.

1 MOTIVACE JAKO FAKTOR PŘI VOLBĚ ZÁJMOVÝCH ČINNOSTÍ

Motivace je pojem, jehož definice není úplně snadná. Velmi pěkně to vyjádřil v úvodu své publikace Eggert: „*Motivace je trochu podobná medúze. Každý ví, co to je, ale je obtížné ji popsat nebo definovat.*“ (Eggert, 2005, s. 4). To je podle mého velká pravda. Každý z nás už jako dítě věděl, že existuje nějaká motivace. V dětství pro nás bylo motivací například pochválení od rodičů či sladká dobrota, jako dospělí nás motivuje kariérní růst či uznání od ostatních. Pokud však někdo chce vysvětlit, co to motivace vlastně je, většinou k popisu používá spíše určité konkrétní příklady než obecnou definici.

Několik autorů však motivaci určitým způsobem definovalo. Velmi jednoduše a obecně pojal definici motivace Eggert. Motivace je podle něj „*proces, kterým je podporováno a řízeno chování*“ (Eggert, 2005). Nakonečný uvádí, že „*motivace je intrapsychický proces, který má svůj zdroj ve vnitřní a vnější situaci individua*“ (Nakonečný, 1996, s. 17). Zabývá se tedy určitými vnějšími a vnitřními motivy, které ovlivňují naše chování. Mezi vnitřní motivy řadí například pocit hladu, mezi vnější faktory pak například možnost získání finančního obnosu (Nakonečný, 1996). „*Motivace je abstrakce klíčového a typického rysu dynamiky lidské psychiky. Vyjadřuje její permanentní aktivizovatelnost. Je energizující intervemující proměnnou ve vztahu ke struktuře osobnosti, jejímu prožívání a jednání.*“ (Dvořáková, 2007, s. 151). Hartl ve svém psychologickém slovníku označuje motivaci jako „*vnitřní řídicí sílu odpovědnou za zahájení, usměrňování, udržování a energetizaci zacíleného chování*“ (Hartl, 2010, s. 320). S touto definicí se asi nejvíce ztotožňuji, a proto ji budu používat pro účely této práce.

V literatuře nalezneme různá dělení motivace. Hartl zmiňuje motivaci primární (vrozené biologické potřeby) a motivaci sekundární (naučené tendence chování) a dále motivaci vnitřní (přichází z organismu) a motivaci vnější (podněty z okolí) (Hartl, 2010). Z hlediska časového se může jednat o motivaci krátkodobou a dlouhodobou (Hajer, 2007). Dělení motivace záleží zejména na zvolených typech motivů. Nakonečný popisuje tři druhy motivů: potřeby, zájmy a ideály. Ideály jsou podle něj spojeny s city, vůlí a morálkou (Nakonečný, 1996). „*Zájem je spojen se snahou blíže se seznámit s předmětem, hlouběji do něj proniknout a nepouštět je ze zřetele. Někteří psychologové*

to označují za kofinitivní potřebu.“ (Nakonečný, 1996, s. 142). Motivy se také mohou dělit na pozitivní, negativní a motivy udržování druhu (Nakonečný, 1996). V této práci se zabývám motivy pozitivními.

Motivace se během života vyvíjí. Od jednoduché touhy po sladkosti v dětství po motivaci tzv. vyššími cíli. Rozvíjí se naše motivační dispozice, především v kvalitativní rovině, a dochází ke zlepšování autoregulačních motivačních zdatností (Pavelková, 2002).

Motivační rozvoj i samotná motivace jsou podmíněny mnoha faktory. Velkou roli zde samozřejmě sehrává rodina a její motivační strategie. Dalším významným činitelem je škola, kde je dítě ovlivněno druhem motivace, kterou používá učitel, způsobem hodnocení, klimatem ve třídě apod. (Pavelková, 2002). Záleží také na psychické stránce jedince. Pro každého je motivace něco jiného, i když se může jednat o jedince stejného pohlaví a věku. Důležité je vždy přijít na to, co daného jedince v danou chvíli namotivuje.

1.1 Motivace pozitivní

Pozitivní motivace je faktor, jenž je důležitý ve všech oblastech každodenního života. Motivace je určitou hnací silou, která nás doprovází při všech našich činnostech. Pokud je tato síla pozitivně zaměřená, je to logicky lepší, než když se v našem životě objevují vlivy negativní. Samozřejmě někdy a v některých situacích nám nezbyvá nic jiného než k sobě vpustit negativní motivaci. Vždy je však lepší zamyslet se nad tím, zda danou situaci nejde vyřešit pozitivní cestou. Ta totiž většinou bývá úspěšnější. Vždy je také vhodné sledovat, jak daná motivace funguje, zda přináší výsledky, které chceme, a zda ji není třeba přizpůsobit dané situaci.

Jedním z nejdůležitějších prvků pozitivní motivace je úspěch. Jedná se o silný a velmi užitečný prostředek, který může být ještě posílen dalšími faktory či uznáním od druhých (Forsyth, 2000).

Dalším prostředkem pozitivní motivace, využívaným často v různých kolektivech, je odměna. Většina z nás dospělých si pod pojmem odměna představí finanční obnos, může mít ale i řadu jiných podob. Z fyzických věcí to může být například čokoláda či lístky do divadla, ale své udělá i dobře mířený kompliment, úsměv či obyčejné poděkování (Eggert, 2005). Samozřejmě odměna musí být vždy přizpůsobena konkrétní osobě

a situaci. Pokud například dáme čokoládu někomu, kdo se zrovna snaží zhubnout a není sladké, nejedná se o úplně dobrý tah.

1.2 Motivace v zájmových kroužcích

Motivace u dětí souvisí zejména se vznikem a vývojem výkonových potřeb. Pro rozvoj těchto potřeb jsou důležité nároky (Hrabal, Pavelková, 2011). „*Nároky mohou být přiměřené, nebo mohou dítě přetěžovat, mohou však být také značně nižší než možnosti dítěte. Jsou-li na dítě kladeny přiměřené požadavky, je-li dítě podporováno k samostatnosti, přesnosti výkonu a jsou-li jeho výkony oceňovány, je velmi pravděpodobné, že se u dítě začne rozvíjet potřeba úspěšného výkonu.*“ (Hrabal, Pavelková, 2011, s. 7). Pokud není správně zvolena míra požadavků, vyvíjí se u dítěte potřeba vyhnouti se neúspěchu a negativní postoje k činnosti.

V zájmovém kroužku bychom měli používat ryze pozitivní motivaci. Jedná se o činnost ve volném čase dětí a mělo by jít o činnost, která děti baví, nachází v ní uspokojení a mohou v jejím rámci zažívat pocit úspěchu. Pokud budeme používat negativní motivaci, děti pouze odradíme. Musíme myslet na to, že zájmový kroužek není škola, není zde potřeba hodnotit tak jako ve škole a motivovat děti známkami.

Při činnosti v zájmovém kroužku se dá využít mnoho způsobů motivace. Základním prvkem je vnitřní motivace jedinců. Na kroužek se přihlásili, jelikož je dané téma zajímavá a chtějí se o něm dozvědět něco více. Zde nastává problém, pokud dítě na kroužek přihlásí rodiče, díky svoji motivaci, například, aby měli z dítěte fotbalistu, ale dítě fotbal vůbec nezajímá a nebaví ho.

Dalším významným faktorem je vedoucí zájmového kroužku. Ten zde figuruje jako důležitý motivátor. Vymýšlí jednotlivé aktivity i náplň činnosti a motivuje členy k aktivitě. Pokud je vedoucí kroužku nadšený pro věc a zapojuje se například do aktivit s dětmi, bude i děti činnost bavit a budou chtít aktivně participovat.

Celková náplň zájmového kroužku hraje samozřejmě také velikou roli. Je třeba mít připravený dostatek aktivit různého rázu, které jsou přizpůsobeny členům kroužku, jejich věku a psychické či fyzické zralosti. Pokud se jedná o náročnější aktivity, které nemusí na první pohled děti zaujmout, je vhodné použít například různé motivační příběhy a podobně.

Ve starším školním věku není vždy úplně lehké děti k nějaké činnosti namotivovat, je třeba to však nevzdávat a nenechat se odradit tím, že teď aktuálně je tato činnost „trapná“ či „pro malé děti“.

2 STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK – OBDOBÍ VELKÝCH ZMĚN

Starší školní věk se vymezuje mezi desátým až patnáctým rokem života. Období mezi dětstvím a dospělostí, plné změn nejen fyzických, psychických ale i sociálních. Je to jedna z nejtěžších etap lidského života, co se týká kritiky sebe sama. V některých publikacích nalezneme starší školní věk pod názvem pubescence či dospívání.

Celé dospívání trvá zhruba od deseti do dvaceti let. Jednotliví autoři pak používají rozdílná dělení a pojmenování. Rozdělení na dvě části třeba využila Vágnerová (2005), a to na ranou adolescenci od deseti let do třinácti let a na pozdní adolescenci od čtrnácti do patnácti let. Na rozdíl od ní Vacek (1999) použil dělení dokonce na tři části, a to na adolescenci časnou od deseti až třinácti let, střední mezi čtrnáct a šestnácti lety a pozdní od sedmnácti až do dvaceti let. Langmeier (2006) dělí dospívání také do dvou částí, a to na pubescenci (jedenáct až patnáct let), kterou dále dělí na prepubertu a vlastní pubertu, a adolescenci (patnáct až dvacet let).

Začátek ani konec tohoto období ale nelze vymezovat dovršením určitého věku člověka. Doba dospívání je dána genetickými předpoklady jedince. Může se tedy posouvat stále do nižšího a nižšího věku (Steinberg, 1991; Gullota a kol., 2000). V jednotlivých rasových, ale i zeměpisných podmínkách není dospívání jednotlivě vymezené, může se jednat o rozmezí deset až devatenáct let u chlapců a osm až osmnáct let u dívek (Matějček, 1998). Osobně se nejvíce ztotožňuji s výše zmíněným dělením dle Langmeiera, které používám v této práci.

„V tomto období dochází ke komplexní proměně osobnosti ve všech vlastnostech; somatických (biologických), psychických i sociálních. Mnohé změny jsou primárně podmíněné biologicky, ale výrazně je podmiňují faktory sociální a psychické.“ (Vágnerová, 2005, s. 321). Velké rozdíly nejen v trvání můžeme pozorovat mezi pohlavími. U dívek nastupuje puberta o dva až tři roky dříve než u chlapců, dříve u nich však také končí.

2.1 Tělesné změny

Nejnápadnější ze všech změn, kterými děti prochází, je tělesné dospívání spojené s pohlavním dozráváním neboli pubertou. Tělesné zrání je stimulem pro další změny, jejichž průběh závisí na celkové připravenosti jedince (Vágnerová, 2005). Dětské tělo se postupně vyvíjí a vzhledem i vzrůstem se začíná více podobat tělu dospělého člověka. Tělesný růst v tomto období je nerovnoměrný. Nejdříve dospívají horní a dolní končetiny, takže dochází k nevyvážení postavy a tělo pak může působit neobratně a neohrabaně (Langmeier, 2006).

Podle Langmeiera také můžeme rozlišovat dvě fáze tělesných změn. První fáze (prepuberta) začíná prvními známkami pohlavního dospívání, především objevením prvních sekundárních pohlavních znaků a urychlení růstu. I v tomto případě mají dívky před chlapci jeden až dva roky náskok. Fáze druhá (vlastní puberta) logicky nastupuje až po ukončení první fáze, to znamená okolo třináctého roku věku dítěte. Konec druhé fáze se odvíjí od dosažení schopnosti reprodukce. U dívek tedy končí první ovulací, u chlapců první ejakulací. Konec tohoto období můžeme u obou pohlaví pozorovat okolo patnáctého roku.

2.2 Psychické změny

Psychické změny nastávají u všech dětí v určitém věku, jejich míra se ale u jednotlivců může výrazně lišit. Líbí se mi, jak toto charakterizoval Petrovskij: *„Zvláštní postavení období dospívání v cyklu dětského vývoje se odráží v jiných jeho označeních – „přechodné“, „těžké“, „kritické“ období. Tyto názvy vyjadřují složitost a závažnost vývojových pochodů probíhající v tomto věku v souvislosti s přechodem z jednoho životního údobí do údobí druhého.“* (Petrovskij, 1977, s. 94).

Během staršího školního věku procházejí děti velkým psychickým vývojem. Jedná se však pouze o narůstání a zrání duševních schopností, které tu už byly předtím, ne o nabývání nových (Matějček, 1998). *„Změny spojené s hormonálním zráním mohou působit nejen přímým vlivem výrazných hormonálních pochodů na nervový systém, ale nepřímou tím, že mladistvý pozoruje změny na svém těle i změny v přístupu dospělých k němu, a reaguje na to touhou po dospělejším postavení, ale i nejistotou, popř. úzkostí.“* (Langmeier, 2006, s. 142). Dospívající mají snahu zbavit se dětských atributů (vlastností) a jednoznačné sociální podřízenosti co nejdříve. Usilují o co nejrychlejší získání všech

práv a svobody rozhodování, ale povinnosti dospělosti přijímají jen velice neochotně (Vágnerová, 2005).

Děti se během těchto let naučí například generalizovat věci, které pozorují, nebo uvědomovat si příčiny a následky činů svých i ostatních. Přichází rozvoj logického uvažování, abstraktivního a systematického myšlení (Matějček, 1998). V tomto období jsou na sebe i na své okolí děti někdy až příliš kritické. Hrozbou v tomto období bývají především poruchy příjmu potravy nebo sebepoškozování. Hormonální vliv má na svědomí změny v emočním prožívání, jehož nevyrovnanost upoutává velkou pozornost (Vágnerová, 2005). Právě tyto výkyvy můžeme ve starších publikacích najít pod pojmem emoční labilita, která je pro toto období „hledání sama sebe“ charakteristická.

2.3 Sociální změny

V souvislosti se změnou zevnějšku dospívajícího přichází změna v sebepojetí i reakci okolí. Během dětství potřebu jistoty představovala rodina, ale nyní je zjevné, že ta již splnila úkol a dospívající potřebují změnu charakteru jistoty. Pocit jistoty souvisí s citovou akceptací a přijatelné pozice ve světě. Děti se začínají osamostatňovat a největší význam pro ně již nemají rodiče ale vrstevníci, se kterými se začínají ztotožňovat a srovnávat (Vágnerová, 2005).

V předškolním věku si děti hrají v různorodých skupinách bez rozdílů pohlaví nebo sociálního zázemí. Postupem času a s nástupem na základní školu se začínají stmelovat do jednotlivých skupin, které něco spojuje, ať už to jsou zájmy či jiné podobnosti. V mladším věku je ztotožnění se se skupinou velmi důležité. Plní totiž funkci přípravou pro budoucí intimní i přátelské vztahy (Ptáček, 2013). Ovšem ve starším školním věku už se začínají projevovat rozdíly ve skupinách na základě pohlavního rozdělení – dívčí a chlapecké skupiny se liší v zaměření, velikosti a hierarchii ve skupině i typem převažujících vztahů. Děti se dostávají do skupiny, která je schopná jednat jako celek. To znamená interakci skupinového charakteru a například společný vztah představující nenávisť k jednomu společnému nepříteli nebo vzhlížení ke stejnému idolu. Na základě úspěšnosti ve skupině se mohou jedinci dostávat na okraj či do středu skupiny (Ptáček, 2013). Starší pubescenti dávají najevo odlišnost vlastní skupiny od dětí a dospělých například úpravou zevnějšku (Vágnerová, 2005).

„Pro toto období je důležité přátelství, ale i první lásky, počáteční experimentace s partnerskými vztahy.“ (Vágnerová, 2005, s. 323). V tomto věku je nezbytné, aby děti netrávily svůj volný čas s vrstevníky bezprizorně. Smysluplným využitím volného času lze předcházet patologickým jevům, např. vandalismu. Svůj volný čas mohou děti trávit v nejrůznějších centrech volného času, sportovních sdruženích, klubech nebo organizacích pro volný čas.

2.4 Vrstevnické skupiny

Průcha ve své publikaci, kterou vydal společně s Waterovou a Marešem (1995) charakterizuje vrstevnické skupiny, jako skupiny dětí podobného věku a sociálního statutu. Vrstevnické skupiny jsou přirozenou životní formou dětí a mládeže (Kraus, 2014). Jsou důležitým faktorem při socializaci dětí. Vyznačují se velmi blízkými vztahy a příslušností ke skupině. Členové skupin na sebe vzájemně mají vliv, jak kladný, tak negativní, a vzájemně se doplňují (Řezáč, 1998). První náznaky vzniků takových skupin nalezneme již v „herních skupinách“, ale fungovat začínají až během docházení na základní školu. Vrstevnické skupiny často vznikají v rámci školní třídy, a to především vlivem každodenního kontaktu.

Vrstevnické skupiny se liší od těch dětských především vymaňováním se příslušníků z kontroly dospělých a rodičů. Můžeme je rozdělovat dle pohlaví, velikosti skupiny nebo třeba podle náboženské příslušnosti (Kraus, 2014).

Takové skupiny jsou pro děti a dospívající velmi přitažlivé. Rodiče a dospělí vyžadují plnění úkolů, poslušnost a kázeň. Vrstevnické skupiny nabízejí svým členům spolupráci, společné zážitky a seberealizaci jedinců. Daleko více se tu uplatňuje rovnoprávnost a do jisté míry pocit nezávislosti od rodiny a dospělých celkově. Skupina bývá tolerantnější než dospělí, její členové se navzájem podporují. Oceňují vlastnosti jiné, než oceňují dospělí, například nápaditost, smysl pro humor nebo dovednosti či ochotu pomáhat (Klapilová a kol., 2003). *Důležitými znaky jsou cíle a normy, kterými se členové skupiny řídí, a hodnoty, které uznávají.* (Kraus, 2014, s.89). Díky tomuto hledisku se cíle jednotlivých skupin pohybují v rozmezí od pozitivních přes sociálních až dokonce antisociálních, například u tzv. gangů nebo band (Kraus, 2014).

„Za vrstevnické skupiny většinou považujeme ty, které vznikají spontánně, přirozeně a mají neformální charakter.“ (Kraus, 2014, s 89). Proto mají jejich členové tolik společného, jejich seskupení není tolik ovlivněné vnějšími vlivy ale spíše těmi vnitřními. Více než jakákoliv jiná skupina uspokojuje skupina vrstevníků biologické a psychické potřeby jedince jako je relaxace, zábava nebo uvolnění (Klapilová a kol., 2003).

3 VOLNÝ ČAS, PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

K definování volného času, jak uvedl ve své publikaci Hájek, můžeme použít poněkud starší chápání francouzského sociologa J. Dumazediera, který definuje volný čas jako „*souhrn činností, které může člověk provozovat s plnou libovůlí, buď pro odpočinek nebo pro pobavení, či pro rozvoj svých znalostí nebo nezištné školení, pro svou dobrovolnou účast na společenských záležitostech nebo svobodnou tvůrčí činnost poté, když se uvolnil ze závazků pracovních, rodinných i společenských*“ (Hájek, 2004, s. 25). Srovnáme-li Dumazedierovo tvrzení s poměrně novodobější autory, například definicí od Hofbauera (2004, s. 13): „*Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnost pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovávat a rozvíjet svůj život.*“ nebo z Pedagogického slovníku (Průcha *et al.*, 2001 s. 274), který volný čas definuje jako „*Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby, a to i včetně spánku.*“, můžeme vidět, že se od sebe definice ani přes značný časový odstup jejich formulace nijak zvlášť neliší. I další významní autoři popisují volný čas podobně, například: „*Volný čas je možnost věnovat se činnostem, které máme rádi, baví nás, uspokojují, přinášejí radost a uvolnění. Prostě je dělat chceme a můžeme.*“ (Pávková, 2001 s.11), či „*Volný čas, to je čas, který může člověk využít bezprostředně pro sebe, čas, ve kterém patří maximálně sobě, v němž může dělat – více než kdykoliv jindy – to, co jej baví, a co mu přináší potěšení, zábavu a odpočinek.*“ (Filipcová, 1966 s.29).

Dále tento čas můžeme vymezovat tím, že se odehrává po splnění povinností – pracovních i nepracovních. Za hlavní funkce tohoto času lze považovat odpočinek, zábavu a osobnostní rozvoj (Hofbauer, 2004). U dětí můžeme volný čas stanovit na dobu po školním vyučování a po splnění pracovních a školních povinností. Ovšem volba způsobu trávení volného času je pouze relativní. Do určité míry je náplň volného času ovlivňována rodiči, školou a dalšími subjekty (Hájek, 2004). K faktorům ovlivňující volný čas přidává Pávková další konkrétní, a to vrstevníky, kamarády, sousedy, známé, či hromadné sdělovací prostředky a literaturu (Pávková, 2001).

Volný čas dětí, kterému se tato práce věnuje, je odlišný od volného času u dospělých, a to rozsahem, mírou, samostatností a závislostí a nezbytností pedagogického ovlivňování

děti (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008). „*Specifickou zvláštností volného času u dětí je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Podmínkou účinnosti je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé, účast na nich dobrovolná. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy.*“ (Pávková, 2001 s. 15).

3.1 Pedagogika volného času, výchova mimo vyučování

Obor zabývající se volným časem a výchovou v něm se nazývá pedagogika volného času. Pávková v publikaci, na které se podílela s Hájkem a Hofbauerem, o pedagogice volného času říká: „*Je to tedy společenskovědní obor, věda o výchově ve volném čase, teorie výchovy ve volném čase.*“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008. s.65). Hlavním úkolem pedagogiky volného času je nevyužívat volný čas jako čas k nicnedělání, ale jako příležitost k jiným činnostem, než jsou ty pro nás povinné, a jako příležitost k odpočinku, rozvoji osobnosti a zábavě (Hájek 2004).

Součástí pedagogiky volného času je výchova mimo vyučování. Pávková ji definuje takto: „*Výchova mimo vyučování jako specifická oblast výchovného působení plní funkci výchovně-vzdělávací, zdravotní a sociální. Jednotlivé typy výchovných zařízení, instituce a organizace plní tyto funkce v různé míře podle svého charakteru.*“ (Pávková, 2001, s.41). Hájek (2010) ve své publikaci uvádí tři složky volného času podle Dumazediera. Složku relaxační (sem spadá veškerý odpočinek spojený s fyzickým ale i duševním odpočinkem), dále složku zábavy (především aktivní odpočinek formou receptivních činností), a jako poslední sebevzdělávací a vzdělávací složku (do ní patří všechny aktivity rozšiřující dovednosti dětí). Spadají sem činnosti v organizacích, spolcích apod.

Hájek však dodává, že tyto složky lze brát i jako funkce, ke kterým přidává ještě čtvrtou, a to funkci preventivní. V této složce řeší problematiku toho, že děti většinou neumí s volným časem účelně nakládat. Snaží se předcházet dětskému alkoholismu, toxikomanii a majetkově či násilně trestným činům. Nadměrný volný čas může děti nepřímo vést k negativním společenským skupinám, a to hlavně děti z nepříznivého sociálního prostředí (Hájek, 2010).

3.2 Pedagogika formou zážitků

Zážitková pedagogika se zaměřuje na učení formou prožitků a zážitků. Nemá jednotnou koncepci pro všechny země. Můžeme rozlišit například koncepci britskou, americkou, německou atd. V Čechách se vyvíjela samostatně odděleně od ostatních, proto ji považujeme za originální a významný příspěvek do evropské výchovy. (Hanuš, Chytilová, 2009). „*Český koncept vychází z originálních kořenů české výchovy v přírodě a navazuje na její nejlepší tradice.*“ (Hanuš, Chytilová, 2009, s.12). Ve své publikaci Hanuš také jmenuje znaky prožitků – jedinečnost, individuálnost, nenahraditelnost a intencionálnost s komplexností. Mezi prvky zážitkové pedagogiky řadíme učitele nebo pedagoga, okamžitou a důslednou aplikaci poznatku, čas pro reflexi a zpětnou vazbu.

Za jednoho z průkopníků rozvoje zážitkové pedagogiky lze považovat organizaci Outward Bound, kterou roku 1941 v Británii založil německý pedagog Kurt Hahn. Původně sloužila pro výcvik námořníků, po čase z se z ní však stala mezinárodně významná organizace (Lörincová a kol., 2009). „*Začátkem 70. let 20. století vznikla v USA organizace Project Adventure, která kladla důraz na aplikaci zážitkové pedagogiky ve školním prostředí. Přibližně ve stejné době se začala zážitková pedagogika prosazovat i u nás.*“ (Lörincová, 2009, s. 25). První naší organizací, která se podílela na rozvoji zážitkové pedagogiky, byla Prázdninová škola Lipnice. Vznikla za účelem pomoci člověku být aktivní bytostí ovlivňující život kolem sebe. Prázdninová škola vznikla roku 1977 (Činčera, 2007). „*Posláním Prázdninové školy Lipnice je náročnými výzvami motivovat a mobilizovat v člověku odvalu a tvořivost, které jsou nezbytné pro aktivní nabývání zkušeností. Podporujeme takovou zkušenost, která vede k pozitivní změně, nárůstu sebevědomí a odpovědnému přístupu k vlastnímu životu, druhým lidem a světu.*“ (PŠL, Výroční zpráva 2019, s 4). Prázdninová škola vydává každý rok výroční zprávu, která je dostupná na jejích webových stránkách (uvedeno ve zdrojích).

Tuto oblast pedagogiky můžeme chápat dvěma způsoby, jednak jako „výchovu prožitkem“, či jako „výchovu k prožívání“ (Hanuš, Chytilová, 2009). Zážitková pedagogika se řídí myšlenkou, že člověk si nejvíce a nejlépe zapamatuje a osvojí dovednosti, zkušenosti či poznatky, které si sám vyzkouší (Mužík, 2011). Pedagogické formy vytvářejí situace, procesy, postupy, děje nebo příběhy, umožňující člověku vlastním „konáním“ poznat nové věci, získat nové vědomosti a dovednosti. Tím se

snažíme v jedinci i ve skupině probouzet a utvářet struktury „aktivního postoje“, podněcujeme tím potřebu k aktivnímu konání, podnikání a činnosti (Hanuš, Chytilová, 2009). Pro do sažení cílů využívá zážitková pedagogika herní situace a rozborů aktivit. Dále využívá metafory a prvky dobrodružství pro zvýšení atraktivity svého učení a rozšiřování komfortní zóny účastníků (Mužík, 2011). Pedagogika volného času se uplatňuje i v rámci zájmových kroužků, čímž se dosahuje atraktivity činností pro děti a mládež.

4 ZÁJMOVÁ ČINNOST A ENVIROMENTÁLNÍ VÝCHOVA V ORGANIZACÍCH

„Účastníky zájmového vzdělávání jsou děti, žáci a studenti; účastníky mohou být také pedagogičtí pracovníci, zákonní zástupci nezletilých účastníků, popřípadě další fyzické osoby.“ (Vyhláška č. 74/2005 sb.).

Existují instituce, zařízení a organizace, jejichž činnost je charakterizována působením na děti či dospělé s cílem naučit je racionálně využívat jejich volný čas (Pávková, 2001, s. 12). Zařízení, která jsou určena k zájmové činnosti, určuje Vyhláška č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. Přesněji jmenuje typy školských zařízení pro zájmové vzdělávání, a to konkrétně střediska volného času, školní kluby, školní družiny. Těm se ale v této práci nevěnuje.

Hlavním zájmem této práce jsou střediska volného času, zpravidla to bývají právní subjekty. Při zaměření pouze na jednu oblast nesou název stanice zájmových činností. Dělí se podle pravidelnosti činnosti a podle dalších parametrů na zájmovou činnost příležitostnou, pravidelnou zájmovou činnost, táborovou činnost, osvětovou činnost nebo individuální činnost s nadanými a organizaci soutěží a přehlídek vyhlašovaných MŠMT ČR. Zájmová činnost probíhá ve střediscích volného času jako individuální nebo skupinová, organizovaná či spontánní (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

Tato práce se zaměřuje na spolky spadající pod formu pravidelné zájmové činnosti, kterou lze popsat takto: „*Pravidelná zájmová činnost – je organizována v zájmových útvarech, což je obecné pojmenování zahrnující zpravidla některá z těchto označení: kroužek, soubor, klub, oddíl, kurz. Je určena účastníkům přihlášeným k pravidelné docházce.*“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 142). Nepravidelná zájmová činnost je pak přístupná přihlášeným členům ale i široké veřejnosti nebo dětem, které se běžně schůzek neúčastní. Za nepravidelnou činnost lze považovat i činnost táborovou, která se zpravidla provozuje v období letních prázdnin. „*Tábor může mít rekreační zaměření nebo formu odborného soustředění, které završuje celoroční práci zájmového útvaru.*“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 142).

4.1 Enviromentální výchova

Pojmu enviromentální výchova předcházela výchova k péči o životním prostředí nebo ekologická výchova. I dnes se můžeme setkat se všemi třemi názvy. Ve světě jsou pojmy enviromentální a ekologická výchova rozlišeny, nicméně u nás se velmi často slučují či dokonce zaměňují. Činčera ve své publikaci uvádí, že *„Environmentální výchova se začala chápat jako výchova integrující tři základní oblasti: výchovu o životním prostředí, výchovu v životním prostředí a výchovu pro životní prostředí.“* (Činčera, 2007, s. 13).

Enviromentální výchova se v dnešní době úspěšně začleňuje do školních osnov. Její prvky můžeme nalézt v některých předmětech (na prvním stupni například Já a svět), ale i v různých vzdělávacích programech, do kterých se školy zapojují – buď jako celek, anebo jako jednotlivé třídy či družiny. Mezi takové enviromentální výchovné programy patří například Ekoškola, Les ve škole nebo Učíme se venku. *„Důraz je kladen na vytváření pozitivního citového vztahu k přírodě, vytváření praktických dovedností při nakládání s přírodou i pochopení vzájemných vazeb a podmínek života. Vede žáky k uvědomění si vlastní zodpovědnosti a k pochopení podmínek udržitelnosti rozvoje lidské společnosti.“* (Daňková, Kulich, Toušková, 2009, s. 213).

Smyslem enviromentálního vzdělávání, výchovy a osvěty jako takové, je zvyšovat poptávku po ekologickém způsobu života, zdravé přírodě v našem okolí a na Zemi a bohatém životě skrze skromnější prostředky. *„Za ekologicky příznivější způsoby života lze označit takové, jejichž ekologická stopa je co nejmělkčí ...“* (Daňková, 2009, s.11). Cílem této výchovy u dětí je změnit jejich postoj a ovlivnit pohled na svět. *„Snažíme se ovlivňovat jednání, životní styl či dokonce celoživotní směřování našich studentů.“* (Činčera, 2007, s.9).

4.2 Nestátní neziskové organizace (NNO)

Jedním z výrazných subjektů, které pracují s dětmi a mládeží, jsou občanská sdružení a organizace dětí a mládeže. *„Řada organizací působí na území celé republiky (Skaut, Pionýr, Duha, Česká táborev unie, Sokol a další, tělovýchovné organizace, zájmové sdružení hasičů, rybářů apod.) velké množství sdružení má pouze místní působnost“* (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 149). NNO pracují s dětmi a mládeží, kromě škol a školských zařízení představují důležitou součást v žádoucí nabídce využití volného času

u dětí a mládeže. Doplnují výchovně vzdělávací činnost probíhající ve školských zařízeních a v rodinách. Přispívají k rozvíjení schopností, dovedností a talentu dětí důležité pro jejich budoucí život (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

Mezi spolky zaměřující se na ekologickou a enviromentální výchovu se řadí i Český svaz ochránců přírody (ČSOP) a jeho dceřiná organizace Mladí ochránci přírody (MOP). Tyto organizace jsou zaměřeny na pravidelnou zájmovou činnost. Právě pod tyto organizace spadají dětské zájmové oddíly, ve kterých probíhal výzkum v rámci této práce. ČSOP o sobě říká: „*Naším posláním je ochrana a obnova přírody, krajiny a životního prostředí, ekologická výchova a podpora trvale udržitelného života*“ (ČSOP, Výroční zpráva 2019, s.2). Zájmové volnočasové kroužky nebo také oddíly, kterých se tato práce týká, spadají, jak už jsem zmínila výše, svou činností pod organizaci MOP. Prezentují se jako nezisková nestátní organizace pro práci s dětmi a mládeží v jejich volném čase. Tyto oddíly můžeme nalézt po celé republice. V roce 2019 bylo v 60 oddílech MOP registrováno vedle dospělých členů 1 579 členů do 18 let a 97 instruktorů ve věku 15-18 let (ČSOP, Výroční zpráva 2019, s.). Hlavní náplní činnosti oddílů jsou pravidelné týdenní schůzky. Není to však náplň jediná, oddíly jezdí také na poznávací akce, víkendové výpravy, turistické výlety a u dětí velmi oblíbené letní tábory. ČSOP vydává každý rok výroční zprávy dostupné na jeho webových stránkách (uvedené ve zdrojích).

4.3 Enviromentální výchova v oddílech

„*Kroužek je zpravidla menší zájmový útvar, jehož činnost se zaměřuje především na vnitřní život útvaru a obohacení jeho členů.*“ (Hájek, 2007, s. 41). V tomto případě lze pojem kroužek zaměnit za pojem oddíl.

Oddíly, ve kterých se uskutečnil můj výzkum, mají své klubovny, kde probíhají pravidelné schůzky a další aktivity oddílu. Náplní schůzek je získávání především teoretických znalostí o přírodě, krajině a životním prostředí. Nabyté vědomosti si děti chodí ověřovat do přírody v okolí města, případně se jejich prohlubování věnují na víkendových výpravách či akcích v přírodě.

Konkrétně tyto oddíly se ujaly i různých míst ve městě a jeho přilehlém území, o která se starají. Jeden z nich se stará o okolí slepého ramene, které dřív bylo známo především pro svou bohatou žabí populaci. Postupem času a nezájmem obyvatel města se toto místo

stalo pro žáby téměř neobyvatelné. Děti se o místo aktivně starají během vyhrazených schůzek, ale i ve svém volném čase. Pod svá „křídla“ vzali i přilehlé okolí a snaží se obnovit biotop tohoto místa. Druhý oddíl si zase v přilehlé vesnici našel téměř zapomenutý pramen, vyčistil ho a pravidelně o něj i o kraj lesa, ve kterém se pramen nachází. Právě tyto činnosti mají jasné propojení těchto oddílů s enviromentální výchovou, teoretickou i praktickou.

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

5.1 Příprava na výzkum

Během přípravy výzkumu k této práci jsem pravidelně navštěvovala několik známých oddílů, aby se se mnou děti blíže seznámily. Niž jsou uvedeny bližší informace o jednotlivých oddílech, které mohou poskytnou náhled na oddílové zázemí jednotlivých respondentů.

Oddíl č. 1

První oddíl patří k těm menším, má přibližně dvacet přihlášených dětí. Navštěvují ho děti ve věku od šesti do patnácti let. Pokud děti starší patnácti let chtějí v oddílu zůstat a podílet se na jeho činnosti, účastní se kurzu pro instruktory a pomáhají s přípravami aktivit pro mladší děti. Jejich pravidelné týdenní schůzky jsou rozděleny do dvou částí. Dřívější čas je určen pro menší děti, které oddíl navštěvují. Plánování a realizaci schůzek mají na starost hlavní vedoucí oddílu a další dvě vedoucí, které obě navštěvovaly oddíl jako děti. Druhou část určenou starším členům oddílu mají na starosti další dvě vedoucí odchované oddílem a je přítomna i hlavní vedoucí.

A) pravidelná činnost – Pravidelné schůzky trvají vždy hodinu a půl a jejich témata se plánují vždy na měsíc dopředu. Děti se tak mohou připravit na schůzku předem a vědí, co je čeká, případně co na kterou schůzku budou potřebovat. Během schůzek děti například probírají zvířata, rostliny, vázání uzlů, nebo jim vedoucí připraví poznávací soutěž či turnaj v deskových hrách. Vedoucí se co nejvíce snaží o to, aby schůzky mohly probíhat v okolí klubovny. V první polovině schůzky je například věnován čas stromům a informacím o nich, ve druhé polovině děti vyrazí ven a v okolí poznávají stromy naživo. V tomto oddíle děti také plní oddílové zkoušky, za které dostávají ocenění. Mezi zkouškami nenajdeme však jen poznávačky, ale i třeba přišítí knoflíku, Kimovu hru na paměť či fyzické zkoušky (například dřepy). Je to soubor zkoušek, které mají potrénovat různé oblasti. Děti je mohou plnit na předem naplánovaných schůzkách nebo na oddílových akcích.

B) nepravidelná činnost – Výpravy do přírody se snaží oddíloví vedoucí plánovat na prodloužené víkendy nebo prázdniny. Jezdí se především na túry, víkendové výpravy zaměřené podle ročního období a v létě na čtrnáctidenní tábor pro oddílové ale i

neoddílové děti. Každý rok si vedoucí oddílu a vedoucí, kteří sice nepřipravují pravidelné schůzky, ale vždy se rádi připojí k pořádání delších akcí, připraví pro děti tábor s jiným tématem a celotáborovou hrou.

Svou celoroční činnost oddíl prezentuje na svých webových stránkách nebo oddílovém facebooku.

Oddíl č.2

Další z oddílů má mnohem větší počet členů. Věk dětí v tomto oddílu je šest až osmnáct let. Pokud chtějí starší děti působit jako instruktoři pro ty mladší, také se účastní kurzu. Činnost oddílu je rozdělena do několika podskupin rozdělených podle věku. Každá skupina má schůzky v jiný den, jejich kapacita klubovny není totiž taková, aby se tu sešlo více dětí najednou. Tento oddíl plánuje schůzky z týdne na týden a měsíční plány nevyužívají. Téma další schůzky se děti dovídají na schůzce předchozí. Činnost na schůzkách je přizpůsobená věku dětí a jejich možnostem a schopnostem.

A) pravidelná činnost – Stejně jako první oddíl, i tento se snaží trávit i pravidelné schůzky co nejvíce venku v okolí klubovny. Schůzky trvají hodinu a půl. Nejvíce času tráví v okolí slepého ramene řeky, které vzali pod svou ochranu, uklízejí ho a zvelebují. V letních měsících má sice oddíl jako takový také prázdniny, ale děti se scházejí o víkendech a chodí například sekat trávu v okolí ramene. Zatímco v prvním oddíle by se dalo říct, že se děti učí nové věci hodně hravou formou, v tomto oddíle je velký důraz na znalosti. Vedoucí zde hodně dbají na témata, které s dětmi probírají. Většinu roku se v teoretických částech schůzek věnují přípravě na okresní kolo dětské vědomostní soutěže Zelená stezka-Zlatý list, kterou již několik let spolupořádají. Na stanovištích této soutěže odborníci prověřují znalosti z různých přírodovědných oblastí.

B) nepravidelná činnost – Výpravy a víkendové akce plánují pro všechny členy najednou. Jednou za čas však vyrazí se staršími členy na vícedenní tramp, při kterém si veškeré věci nosí a přespávají v lesích pod širým nebem. Tyto akce dělají také před táborem pro všechny. Starší děti vyrazí o několik dní předem, na tábořiště dojdou z velké části pěšky a společně pak připraví tábor před příjezdem mladších dětí. Tábory tohoto oddílu se hodně zaměřují na indiánskou tematiku. Spaní v teepee, táborový oděv nebo ranní buzení bubny s předem připravenými písněmi jednotlivých skupinek.

Činnost oddílů mohou děti, a především jejich rodiče, sledovat na webových a facebookových stránkách oddílů.

Spolupráce oddílů

Oddíly jsou spolu v dobrém vztahu. Myslím, že tato skutečnost je dána také tím, že menší oddíl je vlastně odpojenou částí toho většího. Působí sice již několik let samostatně, ale jeho zakladatelé a první členové byli původně členové druhého oddílu. Oddíly společně pořádají vědomostní soutěže pro své členy i pro širokou veřejnost, například při soutěži Zelená stezka jim instruktoři a vedoucí z druhého oddílu pomáhají na jednotlivých stanovištích. Navzájem si pomáhají třeba i v rámci zpestření táborů, jako součást celotáborových her nebo jen jako návštěva. Další společnou akcí, kterou si prvotně vymysleli vedoucí prvního oddílu je akce nazvaná Zlatý kotlík. Jde o většinou jednodenní akci, při které mají děti za úkol uvařit určené jídlo na ohni. Vedoucí zde působí především jako dozor nad dětmi a jako porota.

5.2 Metodologický rámec

Během svých návštěv jsem si vytipovala několik dětí, které splňovaly mé požadavky na respondenty. Po dokončení přípravy pro výzkum jsem společně s vedoucími oddílů kontaktovala zákonné zástupce vybraných dětí, zda by byli ochotni nechat mě provést rozhovor se svým dítětem. Souhlasícím rodičům jsem blíže popsala cíl svého výzkumu a požádala je o písemný souhlas s rozhovorem. Některé rozhovory byly provedeny skrze videohovor, zbytek při osobním setkání s dodržení všech hygienických opatření, včetně mého negativního antigenního testu, aby nedošlo k ohrožení zdraví dětí. Rozhovory byly nahrávány a následně přepsány do samostatného dokumentu. Všechny byly také anonymizovány, aby nedošlo k porušení GDPR, obzvláště u nezletilých respondentů. Pro rozhovory jsem předem vytvořila návod s kategoriemi otázek, o které jsem se v rozhovoru zajímala. V každé kategorii jsem pak vytvořila několik doplňujících podotázek.

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit motivaci při volbě zájmového kroužku zaměřeného na aktivní zájem a ochranu přírody a krajiny u dětí staršího školního věku. Vzhledem k pandemické situaci byl výzkum rozšířen o otázky zaměřené na činnost oddílů v současné době. Přidané otázky byly zaměřeny na aktivitu dětí v rámci online aktivit.

Cíl výzkumu:

Zjistit motiv při volbě zájmového kroužku zaměřeného na aktivní zájem a ochranu přírody a krajiny u dětí staršího školního věku.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký je motiv při volbě zájmového kroužku zaměřeného na aktivní zájem a ochranu přírody a krajiny u dětí staršího školního věku?

Dílčí výzkumné otázky (DVO):

DVO1 – Jaké zájmy mají děti navštěvující volnočasový kroužek?

DVO2 – Jak se dítě může dozvědět o oddílu a co je vedlo k jeho navštěvování?

DVO3 – Jaký má oddíl vliv na běžný život dětí? Co se změnilo?

DVO4 – Co děti baví na činnosti oddílu?

DVO5 – Jak se změnila účast dětí na oddílových schůzkách během pandemie?

Vzorek:

5 dětí navštěvující kroužky zaměřené na přírodu, na zájem o její ochranu

Respondent č. 1

Chlapec, 14 let

Respondent č. 2

Chlapec, 11 let

Respondent č. 3

Dívka, 13 let

Respondent č. 4

Chlapec, 12 let

Respondent č. 5

Dívka, 11 let

5.3 Metoda sběru dat

Sběr dat byl realizován formou polostrukturovaného rozhovoru.

Rozhovor je metoda využívaná při kvalitativním výzkumu, jiný název pro tuto metodu je interview. „*Interview je výzkumnou metodou, která umožňuje zachytit nejen fakta, ale i hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. U interview můžeme sledovat i některé vnější reakce respondenta a podle nich potom pohotově usměřňovat další průběh kladení otázek.*“ (Gavora, 2010, s. 136). Rozhovory nebo tedy také interview lze rozdělit na strukturované, nestrukturované a polostrukturované (Gavora, 1996). Polostrukturovaný rozhovor má předem připravené otázky, ale tazatel se v reakci na tázaného může doptávat na doplnění jeho odpovědí. Rozhovor s návodem nabízí tazateli strukturu, které se má při rozhovoru držet, a při realizaci více rozhovorů mu usnadňuje práci při porovnání výsledků (Hendl, 2016). Dílčí výsledky jsou zaznamenány u jednotlivých kategorií, celý souhrn je sepsán na konci výzkumu.

5.4 Kontrola kvality výzkumu

důvěryhodnost

Dle mého názoru je tento výzkum důvěryhodný. Děti, se kterými byl prováděn, mě všechny osobně znají už několik let jako pomocného vedoucího a nebyly přede mnou stydlivé. Otázky výzkumu nebyly nijak náročné, aby si respondenti museli něco vymýšlet.

spolehlivost

Výsledky byly analyzovány z rozhovorů s respondenty. Do rozhovorů nebylo nic mnou doplňováno. V jednotlivých kategoriích jsou uváděny přesné citace odpovědí od respondentů.

přenositelnost

Přenositelnost tohoto výzkumu nemůže být naplněna vzhledem k malému počtu respondentů a jejich věku. Pro přesnější výsledky by výzkum musel být proveden v mnohem širším měřítku. Pro základní výzkum o motivaci dětí k volbě volnočasového kroužku zaměřeného na ochranu přírody a krajiny je však tento vzorek dostačující k zodpovězení jeho hlavní otázky.

6 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

1. Děti-členové oddílu a jejich zájmy

tazatelské otázky:

Kolik je ti let?

Pamatuješ si, jak dlouho chodíš do oddílu?

Navštěvuješ i jiné zájmové kroužky? A jaké?

kódy:

- **Věk**
- **Kroužky**

V první skupině otázek jsem se zajímala o věk dětí, jestli si pamatují, jak dlouho navštěvují svůj oddíl, a také jestli mají i jiné mimoškolní zájmy. Vzhledem k podstatě celé této práce jsem hledala děti spadající do věkového rozmezí jedenáct až patnáct let. Respondenti se mi nakonec sešli ve věku čtrnáct, třináct, dvanáct a dvakrát jedenáct let v zastoupení tří chlapců a dvou dívek. Děti nenavštěvují daný zájmový kroužek jen tak přechodně. Většinou ho navštěvují už několik let. Při otázce, jak dlouho kroužek navštěvují, si však většinou nebyli zcela jistí. Tuto skutečnost bych odůvodnila tím, že děti nevnímají čas jako dospělí a to, co nám se zdá jako včera, ony vidí jako dlouhou dobu. Odpovědi respondentů zněly takto: respondent č. 2 „*Týjo, to si nepamatuju. To mi bylo sedm? No možná šest?*“ respondent č. 3 na otázku, zda ví, jak dlouho chodí do oddílu, odpověděl „*Mmmm ne*“.

Všichni respondenti navštěvují více než jeden zájmový kroužek. Například respondent č. 1 uvedl: „*Jo, no tak chodím na dračák a dřív jsem chodil na basket, ale teď už na něj nechodím celkem dlouho*“, respondent č. 5 odpověděl: „*Mám, chodím na jezdecký kroužek, flétnu a zpěv*“. V odpovědích se objevují často sportovní kroužky u chlapců a u dívek umělecky zaměřené zájmové činnosti.

2. Seznámení s oddílem

tazatelské otázky:

Jak ses dozvěděl o oddílu?

Máš tam kamarády, které si znal před tím, nebo ses s nimi vůbec neznal?

Stýkáš se anebo komunikuješ s dětmi z oddílu i mimo něj?

kódy

- seznámení
- motiv
- kamarádi
- rodina

O oddílu se respondenti dozvěděli přes kamarády nebo starší sourozence. Respondent č. 4: *„No chodil tam brácha, když byl malej“* respondent č. 1: *„Ty jo... no asi od kamarádů z basketu“*, respondent č. 2: *„Do oddílu chodil můj starší brácha a mamka se kamarádí s vedoucí“*. Děti se tedy o oddílu dovídají především ústní formou od kamarádů a rodiny.

Ovšem pro tuto práci velmi důležitou otázkou bylo, co děti přivedlo k tomu, aby kroužek samy začaly navštěvovat. Respondent č. 1: *„No tak nějak mě to zajímalo, a tak jsem to zkusil“*, respondent č. 2: *„No jakoby mě to řekl brácha. On když chodil dřív než já a jezdil na tábory tak když jsme se loučili u autobusu taky jsem chtěl jezdit. Bylo mi to líto a zajímalo mě to“* Respondenti č. 3,4 a 5 mají podobné odpovědi a s jejich volbou jim pomohli rodiče. Respondent č. 3: *„No jako malou mě tam přihlásila mamka s pak teď, když už jsem větší jsem zjistila, že mě to baví a o té přírodě se chci dozvědět víc“*, respondent č. 4: *„No tak já nevím, prostě tam chodil brácha a mamka mě tam přihlásila“* a respondent č. 5: *„Mamka říkala, jestli nechci chodit, a protože tam chodila ta kamarádka, tak jsem šla“*. Pokud by ale rodiče měli pocit, že jejich dítě nelze k takovému druhu zájmové činnosti, dítě by patrně nenutili. To by pak ztrácel volný čas smysl dobrovolnosti.

Při přihlášení do oddílu znaly děti většinou jednoho, dva kamarády nebo starší sourozence. Většinou to byl právě ten kamarád, který je s oddílem seznámil a znali se například ze školy nebo jiného zájmového kroužku. Respondent č. 3: *„No vlastně jeden člověk, co jsem tam znal, byl můj kamarád ze školy a s tím se vídám i teď a jeden přišel stejně se mnou. Jenže ten už tam teď nechodí, jezdí jen na tábory“*, respondent č. 2: *„No ze začátku nikoho, ale*

ted' třeba vim, kde bydlí a tak. A s některými si i píšu". Hodně z dětí nakonec zjistilo, že přecijen někoho v oddíle znají alespoň od vidění. Při otázce zda se s někým z oddílu vídají i mimo něj, krom respondenta č. 1, který se s dětmi z oddílu setkává na jiném zájmovém kroužku, se všichni potkávají s dětmi z oddílu ve školách. V této části můžeme mluvit o vrstevnických skupinách, které mají vliv na jedince. Jako člen jedné skupiny se může, pod vlivem kamarádu, dítě stát členem i jiné.

3. Atmosféra oddílu

tazatelské otázky:

Jaké máš vztahy máš s dětmi a vedoucími?

Co máš rád na oddílu?

Co tě víc baví – pravidelné schůzky, nebo výpravy a tábory?

Nechybí ti na výpravách nebo táboře mobil nebo jiná elektronika?

Kódy

- **pohoda**
- **příroda**
- **výpravy a tábory**
- **mobil**

Dle odpovědí, které jsem získala ve svém výzkumu, můžu tvrdit, že všechny děti mají dobré vztahy s vedoucími oddílu. Děti mají dobré vztahy i mezi sebou, jen respondent č. 5 na otázku, zda mají dobré vztahy odpověděl: „*No jak kdy a jak s kým*“. Ostatní odpovídali velmi stručně – respondent č. 1: „*kolektiv se mi líbí*“ respondent č. 2: „*Já myslím, že jsou v pohodě*“, respondent č. 3 odpověděl: „*Jo jsou v pohodě*“ respondent č. 4: „*Je v pohodě*“ a respondent č. 5: odpověděl „*Ti jsou fajn*“. Při dalším dotazování ale bylo jasné, že by děti oddíl nenavštěvovaly, kdyby neměly tak dobré vztahy mezi sebou a s vedoucími.

Právě zaměření na přírodu se dětem líbí. Dalo by se říct, že je to něco co je právě k oddílu přivede, anebo postupem času si díky oddílu k přírodě vytvoří mnohem vřelejší vztah. Respondent č. 2 dokonce přiznal, že bere oddíl jako formu odpočinkové aktivity „*No jak jsem chodil na ty sporty, tak jsem chtěl dát něco oddechovýho, a schůzky jsou většinou jednou týdně a o přírodě mě to ted' hodně zajímá*“. Respondent č. 5 na otázku co se mu

na oddíle odpověděl takto: „*No jako, že se dovíme něco o přírodě a třeba jak zvířata žijou a tak. Prostě je to hodně o přírodě*“. Někteří ale odpovídali velmi stručně „*líbí se mi celkově*“ (respondent č. 4). V této části je jasný důraz na environmentální výchovu a vytváření pozitivního vztahu k přírodě, jak o tom mluví Daňková.

U členů oddílů jasně vedou výpravy a tábory nad pravidelnými schůzkami. Dětem se mnohem více líbí pobyty v přírodě a různé výlety či vícedenní akce. Respondent č. 2: „*Mám raději výpravy a tábory*“ respondent č.4: „*No podle toho, jaká je to výprava, jinak mám rád tábory. Ale když je to nějaká dobrá výprava, tak to se mi líbí víc*“. „*No to je různě že jo, ale nejvíc mě baví výpravy*“, odpověděl respondent č. 2. Pokud už se jim líbí nějaké schůzky, opět se týkají venkovního prostředí. V oblíbenosti mají spíše schůzky, při kterých chodí po okolí a poznávají například stromy. Respondent č. 3 odpověděl takto: „*No mě baví hlavně takový, na kterých chodíme ven a hrajeme třeba poznávačky a tak*“.

V dnešní technologické době mě velmi zajímalo, zda děti, které vyrůstají současně s technikou a přezdívá se jim generace Z, nemají při vícedenních akcích problém odpoutat se od mobilů, které jsou na výpravách a táborech pro děti zakázané. Mobily mají pro případ potřeby jen vedoucí. Překvapily, a vlastně i potěšily, odpovědi všech respondentů - č. 1: „*Ne, nemám pocit, že by mi chyběl*“, č.2: „*No jako občas jo, ale asi tolik ne*“, č. 3: „*já na to vždycky úplně zapomenu*“, č. 4: „*No tak třeba až tak dva dny před odjezdem se na to těším a celkem mě to chybí, ale jinak během tábora ne, jen třeba ty dva dny před odjezdem*“ a poslední respondent č.5: „*Někdy jo, ale není to tak hrozný*“.

4. Přesah oddílu do běžného života

tazatelské otázky:

Myslíš, že má oddíl nějaký vliv na tvůj běžný život?

Využíváš znalosti z oddílu ve škole?

Změnilo se něco, co jsi třeba dřív nedělal a díky oddílu to teď děláte s rodinou?

Kódy

- škola
- rodina
- mazlíčci

Ze svých vlastních zkušeností vím, jaké věci se učí poznávat děti v oddílech zaměřených právě na přírodu. Poznávat například stromy nebo stopy zvířat patří k hlavní náplni pravidelných schůzek. Ptala jsem se respondentů, zda znalosti, které získají v oddíle, využijí například ve škole. Respondent č. 2: „*Jo to jo*“. Někteří respondenti mi naopak řekli, že se jim hodili věci, které se naučili ve škole. Například respondent č. 1: „*Jakoby něco jo a něco mi zase pomohla škola při schůzkách*“, respondent č. 3: „*No někdy jsem to využila, že jsem třeba poučila učitelku, co třeba nevěděla ale jinak nevím, něco málo si říkáme i v oddíle i ve škole ale spíš je to takové, že oddíl je něco jiného než přírodopis*“, respondent č. 5: „*Jo dost, třeba teď v zeměpisu jsme měli ty značky a já už to věděla*“ tazatel: „*Myslíš topografické značky na mapách?*“ respondent č. 5: „*Jo, ty*“.

Přesah oddílu do školy a naopak je tedy jasný. A co přesah do běžného života dětí a jejich rodin? Z rozhovorů jsem zjistila, že většina rodin měla k přírodě blízko dřív, než děti začaly navštěvovat zájmový kroužek. Ptala jsem se, jestli třeba chodí víc do přírody nebo si pořídili domácího mazlíčka apod. Respondent č. 1: „*Tý jo nevím, zas tak asi ne. Jakoby mazlíčka jsme měli už předtím a ven jsme taky chodili, ale zájem o tu přírodu tím asi vzrostl víc no*“. Respondent č. 4: „*Ne myslím, že v tomhle smyslu ne*“ respondent č. 3 odpovídal velmi podobně. O obou ale vím, že mají mnohem starší sourozence, kteří do oddílu chodili, a jejich rodiče se dost zapojují do oddílových aktivit. U těchto respondentů je tedy pravděpodobné, že navštěvování oddílu dětmi není odlišné od běžných aktivit rodiny. Našel se však i respondent, který změnu zaznamenal. „*Začali jsme víc třídit odpad*“ myslím, že tato změna u respondenta č. 5 je přínosná. Při porovnání odpovědí jsem zjistila, že všichni měli domácího mazlíčka už dříve.

5. Oddíl během pandemie

tazatelské otázky:

Jak často se účastníš online setkání s oddílem?

Jak často plníš měsíční nebo týdenní výzvy?

Baví tě tahle online verze a nechybí ti teď setkávání s kamarády?

Kódy

- online schůzky
- scházení
- kamarádi

Od vedoucích oddílů vím, že pro děti někdy připravují online schůzky a měsíční či týdenní úkoly, které si pak sdílí na svých oddílových stránkách. Všechno jsou jednoduché a zábavné úkoly, které mají především zabavit děti a udržet kontakt s oddílem. Některé děti plní úkoly velmi aktivně a s nadšením, starší děti už ale ztrácejí motivaci. Respondent č. 1 například odpověděl: „*Jo, dělal jsem asi dva. Je to takový nezajímavý nebo nevím, jak to mám říct*“, respondent č. 2: „*No většinou se koukneme ale moc je neplníme, protože je teď škola a moc to nestíhám.*“ O nedostatku času mluví i respondent č. 3: „*Jo, někdy jo, když mám čas. Teď poslední dobou hodně.*“ Respondenti č. 4 a 5 plní úkoly někdy, ale online schůzek se účastní „*Jo byla jsem na karnevalu a úkoly plním někdy. Třeba draky jsme nedělali, protože ani nefoukalo*“. Při rozhovorech bylo na dětech znát, že je to sice mrzí, ale chuť do plnění úkolů už moc nemají.

S pandemickou situací mají děti přerušovaný veškerý přímý kontakt s oddílem. Na mou otázku, jestli jim chybí pravidelné schůzky a jaké to je teď, když vše probíhá online, odpovídali všichni stejně. Respondent č. 1 „*Určitě chybí*“, respondent č. 2: „*Jo no, je to blbý*“ respondent č. 3: „*No jo chybí, protože mamka se bojí ty korony a nechce ani aby k nám nikdo chodil, když to neprodělal nebo nemá testy*“, a respondenti 4 a 5: „*No byl bych asi radši, kdyby to bylo normálně, kdybychom se vidali*“, „*Jo online je to na nic*“. Při dalším dotazování některých dětí jsem se dověděla, že jim chybí stýkání se s kamarády celkově.

7 VÝSLEDKY

Hlavním cílem práce bylo odpovědět na otázku jaký mají děti staršího školního věku motiv pro volbu zájmového kroužku zabývajícího se aktivním zájmem a ochranou přírody. K získání odpovědi jsem využila dílčí tazatelské otázky.

V první části výzkumu jsem se chtěla dozvědět, jaké zájmy mají děti navštěvující volnočasový zájmový kroužek. Podle výsledků výzkumu jsem se dozvěděla, že oddíl, ve kterém jsem prováděla výzkum, není jejich jediná zájmová činnost. U chlapců převládá jako další aktivita sport, u dívek zase umělecké kroužky. Všechny děti ale do oddílu chodí dlouhodobě, není to krátkodobá záležitost. Většina dětí začne do oddílu chodit již na prvním stupni základní školy a své působení v něm ukončuje se základní školní docházkou. Některé děti zůstávají v oddíle působit i ve starším věku a stanou se instruktory a vedoucími.

Povědomí o oddílu, který se zaměřuje na přírodu, děti získávají od svých kamarádů, spolužáků, anebo díky starším sourozencům, kteří již oddíl navštěvují. Některé děti k účasti v oddílu popostrčili rodiče, ale všechny se shodují na tom, že právě zaměření těchto oddílů je to, co je lákalo. Podle slov některých z nich je to něco „jiného“, něco je teď zajímavá nebo začalo víc zajímat a narozdíl od zájmových aktivit zaměřených na sport i oddechového. K oddílu je tedy táhne jak příroda, tak zájem o aktivity v ní jako jsou výpravy, víkendové akce nebo tábory. Tady je důležitá atraktivita činností oddílu a kterých například mluví ve své publikaci Pávková. Postupem času v nich láska k přírodě roste a zajímají se o ni víc. Vnímají jí více a snaží se přispívat k její ochraně i třeba snahou více třídit odpad. To je dle mého názoru hlavním úkolem takových oddílů, nebýt lhostejní k našemu okolí, zajímat se o něj a snažit se ho chránit a pomáhat životu v něm.

Činnost oddílu se v některých případech přelévá i do běžného života. U některých rodin to jsou nové návyky, u jiných prohloubení již utvořených rodinných zvyků. Znalosti získávané při oddílových schůzkách využívají děti i během výuky ve škole. A naopak, věci probírané ve škole někdy se někdy využijí i při schůzkách. Ačkoliv se výuka liší od činnosti a zájmů oddílu, enviromentální a ekologické prvky v obou se prolínají.

Bohužel se děti během současné pandemické situace nemohou stýkat se svými vrstevníky a činnost oddílu jako taková je pozastavená. Jediná forma, které je možná, je stejně jako v případě vyučování – jediné ta online. Jenže motivace k účasti na ní se při plnění práce do školy vytrácí. Všem chybí stýkání se s vrstevníky i s vedoucími oddílu, ačkoliv ti, jak vím, se snaží, aby dětem připravovali zábavné úkoly. Zapálení do plnění úkolů mají z větší části mladší členové oddílu.

ZÁVĚR

Cílem celé bakalářské práce bylo zjistit motiv při volbě zájmového kroužku zaměřeného na aktivní zájem a ochranu přírody a krajiny u dětí staršího školního věku. V teoretické části byly vymezeny pojmy jako motivace, starší školní věk, volný čas a zájmová činnost. Každá z kapitol zahrnuje podkapitoly rozšiřující dané téma a zároveň přibližující problematiku celé práce. Myslím, že teoretická část této práce je dobře rozložená. Počet použitých zdrojů je dle mého názoru trochu vyšší, ale všechny se v práci objevují. Přiblížení daného tématu práce je tedy dostatečná.

Rozhovory probíhaly s respondenty ze dvou oddílů, které se zaměřují na aktivní zájem a ochranu přírody. Jejich hlavní náplní je enviromentální výchova. Za současné epidemiologické situace, která trvá již řadu měsíců, bylo provádění výzkumu poněkud znesnadněno. Rozhovory s předem vybranými respondenty probíhaly především formou částečně nahrávaných videohovorů. Už při analyzování jednotlivých částí mého výzkumu mi bylo jasné, že není úplně optimální. Pro cílové respondenty by bývalo lepší zvolit větší počet otázek menšího rozsahu. Ačkoli byli všichni respondenti starší jedenácti let, myslím, že některé otázky nebyly zcela přizpůsobené věku a odpovědi tedy neobsahovaly podrobnosti, které jsem ve svém výzkumu očekávala. Pokud bych se na stejné otázky zeptala dospělého člověka, jistě by věděl, k čemu se díky nim chci dopracovat, a odpovídal by jinak než děti. Tento poznatek si budu pamatovat pro své další výzkumné práce. Otázky, které budu chtít pokládat dětem, nejdříve zkonzultuji s někým, kdo bude ve stejném věku jako cíloví respondenti, abych měla jistotu, že si budeme rozumět. I přes tento nedostatek si ale myslím, že jsem došla k závěru a zjistila cíl své práce.

I přesto, že motiv volby u dětí staršího školního věku by se mohl zdát pro někoho jasný, chtěla jsem ověřit své domněnky o tom, že děti v dnešní době mají jiné volnočasové zájmy než trávit čas v kroužku zaměřeném na přírodu. Hlavní motivací k volbě takového kroužku se nakonec přeci jen ukázal být zájem o přírodu společně se zájmem navštěvovat oddíl, ve kterém děti tráví společný čas s kamarády či sourozenci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.
2. ČINČERA, Jan. *Práce s hrou: pro profesionály*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1974-0.
3. DAŇKOVÁ, Lenka, Jiří KULICH a Blanka TOUŠKOVÁ, ed. *Škola pro život II: jak na ekologickou/environmentální výchovu po zavedení Rámcových vzdělávacích programů*. Praha: Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina, [2009]. ISBN 978-80-903345-9-5.
4. DVOŘÁKOVÁ, Zuzana. *Management lidských zdrojů*. Praha: C.H. Beck, 2007. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7179-893-4.
5. EGGERT, Max. *Motivace*. Praha: Portál, 2005. Management do kapsy. ISBN 80-7367-010-0.
6. FORSYTH, Patrick. *Jak motivovat lidi*. Praha: Computer Press, 2000. Všechny cesty k informacím. ISBN 80-7226-386-2.
7. FILIPCOVÁ, Blanka. *Člověk, práce, volný čas*. Praha: Svoboda, 1966.
8. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva a Vendula Hlavatá. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
9. GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 1996. 130 s. ISBN 80-85931-15-X.
10. HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER Bedřich a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Praha: UK v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-471-6.
11. HÁJEK, Bedřich et al. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. ISBN 80-86784-06-1.
12. HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Bedřich a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.
13. HÁJEK, Bedřich. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-265-1.
14. HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Velký psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.
15. HANUŠ, Radek a CHYTILOVÁ, Lenka. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.
16. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
17. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
18. HRABAL, Vladimír a PAVELKOVÁ, Isabella. *Školní výkonová motivace žáků: dotazník pro žáky*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2011. Evaluační nástroje. ISBN 978-80-87063-34-7.

19. KLAPILOVÁ, Světlá; KLAPAL, Václav a NEUMEISTER, Pavel. *Vybrané kapitoly sociální pedagogiky*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-556-2.
20. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
21. LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
22. LÖRINCOVÁ, Linda; MÁDROVÁ Lenka a PAVLJUK, Diana. *Volnočasové aktivity pro děti*. Boskovice: Albert, 2009. ISBN 978-80-7326-160-3.
23. MATĚJČEK, Zdeněk a POKORNÁ, Marie. *Radosti a strasti. Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany: H+H, 1998. ISBN 80-86022-21-8.
24. UŽÍK, Jaroslav. *Řízení vzdělávacího procesu: andragogická didaktika*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Vzdělávání dospělých. ISBN 978-80-7357-581-6.
25. NAKONEČNÝ, Milan., *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0592-7.
26. NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.
27. PAVELKOVÁ, Isabella. *Motivace žáků k učení: perspektivy orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-092-7.
28. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-569-5.
29. PETROVSKIJ, Artur Vladimirovič. *Vývojová a pedagogická psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Knižnice psychologické literatury.
30. PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Přeložila Eva VYSKOČILOVÁ. Praha: Portál, 2014. Klasici. ISBN 978-80-262-0691-0.
31. PTÁČEK, Radek a KUŽELOVÁ, Hana. *Vývojová psychologie pro sociální práci*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2013. ISBN 978-80-7421-060-0.
32. PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
33. PŘADKA, Milan. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2033-4.
34. ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-8593148-6.
35. SPOUSTA, Vladimír. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1274-9.
36. VACEK, P. *Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. ISBN 80-7041-101-5.

37. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005.
ISBN 978-80-246-1037-5.

Seznam dalších zdrojů

38. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání
39. <http://www.csop.cz>
40. <https://www.psl.cz>

PŘÍLOHA

Rozhovor s respondent č. 2 (T = tazatel, R = respondent)

T: Ahoj, tak jestli jsi připravený, můžeme začít?

R: Ahoj, jo jsem.

T: Tak já bych se tě na začátek zeptala, kolik ti je let?

R: Je mi 11.

T: Dobře. A pamatuješ si aspoň přibližně, jak dlouho nebo od kolika let chodíš do oddílu?

R: Tyjo, to si nepamatuju. To mi bylo sedm? No možná šest?

T: No vidíš, že si to pamatuješ. Chodíš ještě na nějaký jiný sport nebo kroužek?

R: No, kdyby nebyl coronavirus, tak chodím na basket, na florbal a do oddílu.

T: A jak ses dozvěděl o oddílu?

R: No, jakoby mě to řekl brácha on když chodil dřív než já a jezdil na tábory tak, když jsme se loučili u autobusu, taky jsem chtěl jezdit. Bylo mi to líto a zajímalo mě to.

T: Takže vyprávění bratra tě zaujalo a chtěl jsi taky začít chodit a jezdit s nimi na výpravy a tak?

R: Jo přesně tak.

T: No a když jsi začal chodit do oddílu, znal jsi v něm někoho krom bráchy? Třeba ze školy nebo z těch jiných kroužků?

R: No ze začátku nikoho, ale teď třeba vím, kde bydlí a tak. A s některými si i píšu.

T: No to je super. Takže jsi s nimi v kontaktu i mimo oddíl?

R: Jo.

T: A co se ti líbí na oddílu? Máš raději schůzky nebo tábory?

R: Mám raději výpravy a tábory.

T: No, už jsi mi tedy prozradil, že s ostatními dětmi z oddílu se kamarádíte hodně. A co vedoucí? Jací jsou?

R: Já myslím, že v pohodě.

T: Asi kdyby tě tam někdo štvál tak nechodíš, že?

R: No to ne.

T: No a ještě se ti líbí na oddílu něco?

R: No jak jsem chodil na ty sporty, tak jsem si chtěl dát něco oddechovýho, a schůzky jsou většinou jednou týdně. A o přírodě mě to teď hodně zajímá.

T: Takže taková oddychová činnost.

R: Jo přesně.

T: Víím, že na schůzkách se učíte hodně teoretických věcí. Jako poznávání stromů nebo živočichů. Hodilo se ti někdy to, co jsi se dozvěděl v oddíle, třeba při hodinách přírodopisu ve škole?

R: Jo to jo.

T: Ovlivnil ti ještě nějak oddíl běžný život?

R: No myslím, že když někdo ničí tu přírodu, tak mi to hodně vadí.

T: Jasně, takže ten vztah k té přírodě je díky oddílu větší než byl dřív.

R: Přesně.

T: Teď vlastně schůzky nemůžou probíhat v normálním režimu. Víím ale, že vedoucí dělají někdy schůzky online a vymýšlí nějaké výzvy a podobně. Účastníš se toho? Plníš ty výzvy?

R: No většinou se koukneme ale moc je teď neplníme. Protože je teď hodně škola a já to moc nestíhám.

T: Jasně. Není na to moc čas a asi je to i něco jiného, když se nemůžeš potkat s kamarády co?

R: Je no, je to blbý

T: Ještě něco tě napadá co tě baví na oddíle?

R: No je to různě že jo, ale nejvíc mě asi baví výpravy.

T: Aha takže sbalit si stan a na víkend jet někde do lesa.

T: No a telefon nebo televize ti na vícedenních akcích třeba nechybí?

R: No jako občas jo, ale asi tolik ne.

T: Tak super, moc ti děkuji za tvůj čas snad jsem na nic nezapomněla.

R: Není za co.

T: Tak se měj krásně a snad se brzy uvidíme třeba na táboře. Ahoj.

R: No snad. Taky se měj hezky, ahoj.